

ציפורנית מצוירת פורחת בתחילת החורף מחוץ לתקופת פריחתה הרגילה

מרס שמאלי - חוג כלנית, קיבוץ עין-חרוד marssmoli@gmail.com
אבי שמידע - חוג כלנית, המחלקה לאבולוציה ואקולוגיה והמרכז לרציונליות,
האוניברסיטה העברית בירושלים - avi.shmida@gmail.com

התצפית: 7.1.21, 26.12.20, 5.12.20

פרסום: 10.1.2021

צלמה: מרס שמאלי

תיוב: צמחים בין-שנתיים, מאחרי פריחה, אנדמיזם לבנט, ציפורנית, גליל, הרי-צפת,

פתיח: **ציפורנית מצוירת** *Silene reinwardtii* היא מין נדיר הגדל בעיקר בגליל-עליון מזרחי ופורח בקיץ. אנו מדווחים על המשכת תקופת הפריחה של מין זה לתקופת הסתיו וקושרים תכונה זו לצורת-החיים שלו - היותו צמח "בין-שנתי" אשר חלק מהפרטים באוכלוסיה ממשיך את גידולו לשנה שניה ויותר, תלוי בלחות הקרקע בקיץ. המין אנדמי לישראל ולסוריה ושייך לקבוצה מיוחדת של ציפורניות (Sec.Rigidulae) בה נושא הפרי ארוך מהפרי וכל ענפי התפרחת דקיקים. על "**סקצית ריגידולה**" נמנית בישראל רק ציפורנית דקיקה ואולי גם צ.חופית.

=====

מעטים הצמחים הפורחים בארצנו בסתיו. על אלה נמנים בעיקר צמחי בצל ופקעת , "גיאופיטים", האוגרים את מזון ומים באבר האגירה התת-קרקעי ומשתמשים במשאבי האביב כדי לפרוח בסתיו. על כן נראה לנו מיוחד ומוזר כי ישנם מספר צמחים קצרי-חיים , מתי מעט, הממשיכים את תקופת גידולם מהאביב דרך הקיץ היבש ופורחים בעונת הסתיו או אף ממשיכים לפרוח בתחילת החורף בחודש דצמבר. עליהם נמנית **ציפורנית מצוירת** *Silene reinwardtii* Roth , מין נדיר הגדל בישראל בעיקר בגליל העליון-המזרחי.

ציפורנית מצוירת. צלמה מרס שמאלי ©

הציפורנית המצוירת היא צמח ב ין-שנתי מוזר ומיוחד; רוב האוכלוסיה פורחת בחודשי מאי- יוני אך ישנם פרטים , הגדלים לרוב במיקור בתי-גידול לחים הממשיכים לפרוח " בטפטוף" במשך כל הקיץ כאשר הפריחה מתעצמת בסתיו. השנה תשפ"א(2020), בעקבות הגשמים המבורכים בחודש נובמבר וחוסר ימים קרים - חזינו בפריחה שופעת במיוחד של ציפורנית מצוירת בהרי צפת וגם מצאנו אותה פורחת בשפע בהר-טורען בגליל-התחתון. פרו לגליל העליון המזרחי ידוע מין זה בספרות (מגדיר אז"פ 1953 ופלורה פלסטינה 1964) גם מעמק החולה בקעת כנרת והגליל-התחתון אך הוא נדיר בגלילות אלה, הנושקות ל"כור מחצבתו" בגליל-עליון מזרחי.

ציפורנית מצוירת. צלמה מרס שמאלי ©

ציפורנית מצוירת מצטיינת בעורקים סגולים מתפצלים על גבי הכותרת במיוחד בצידה הגבי (ראה תמונות). בדומה לציפורנית דקיקה בשכיחה במדבר היא שייכת לקבוצה מיוחדת של ציפורניות (Sec.Rigidulae) בה נושא הפרי ארוך מהפרי וכל ענפי התפרחת דקיקים. המינים בקבוצה זו מקובלים בספרות כחד-שנתיים אך כבר מיכאל זהרי הדגיש כי זהו מין "חד-שנתי או רב-שנתי", אסטרטגיית גידול שאנו מציעים לקרוא לה "בין-שנתי"; בצורת-חיים זו חלק מהפרטים באוכלוסיה ממשיכים לחיות ולגדל צאצאים גם בשנה השניה (ונדיר גם בשלישית) כתנאי לשנה שניה גשומה או לחות בבית-השורשים בקיץ . כמו כן אופייני למיני הסקציה - נושא פרי הארוך מגודל ההלקט. תכונות נוספות המאפיינות את מיני הקבוצה הן

חוסר שנץ ברום הגביע, מבנה תפרחת דו-בדי והעיקר, גבעולים דקיקים אשונים חלקם דמויי-חוטים (Davis1967). גבעולים אלה נשארים ירוקים לאורך הקיץ ויש גם בסתיו ומקבלים עליהם את תפקיד ההטמעה. גם לציפורנית דקיקה, השכיחה מאוד במדבר אופי דומה; זהו מין בין-שנתי "דקיק גבעולים" הפורח בטפטוף במשך כל הקיץ אם הוא גדל במיקרו בית-גידול לח, וחלק קטן מהאוכלוסייה ממשיך לחיות ולפרוח גם בשנה השניה אם תנאי הלחות מאפשרים זאת. לעומת הצ. הדקיקה שגובה 25-40 ס"מ הרי הציפורנית המצוירת מתנשאת לגובה של 50-85 ס"מ ולפיכך זהו מין הציפורנית הגבוה בישראל.

ציפורנית מצוירת. צלמה מרס שמאלי ©

תכונה מיוחדת אשר שמנו לב אליה רק "בגלל התמונות המצולמות היא הכפלת מספר עלי הכותרת: בעוד לרוב מיני הציפורנית בעולם (256 מינים) חמישה עלי כותרת הרי במין זה יש לעיתים הכפלה של המספר הבסיסי של עלי הכותרת.

תפוצתה של ציפורנית מצוירת הוא רק בישראל ובסוריה והיא נעדרת משאר ארצות מזרח הים-התיכון, כלומר ניתן להתייחס אליה כמין סובאנדמי לסוריה לבנון(גדלה בחרמון במערבי) ולישראל. מקצב הפריחה של הפרחים הקים בצ. מצוירת אופייני לרוב המינים בסוג - פרוטאנדריה כלומר הבשלת אברי הזכר לפני אברי הנקבה אך במקצב מיוחד: ביום הראשון מציצים מצינור הכותרת ומבשילים חמישה אבקנים, כך גם ביום השני, וביום השלישי לרוב ויש היום החמישי עולים מבעד צינור הכותרת שלשה עמודי עלי מנוצים כעין "מזרקות מים זעירות" (ראה תמונות).

ציפורנית מצוירת. צלמה מרס שמאלי ©

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: שמאלי מ ושמידע א 2021 ציפורנית מצוירת פורחת בתחילת החורף מחוץ לתקופת פריחתה הרגילה. כתב-עת "כלנית", מספר 8.

<https://www.kalanit.org.il/silene-reinwardtii-01-2021>

